

Makedonščina v slovenskem prostoru

Namita Subiotto

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slavistiko

Prispevek obravnava zgodovino poučevanja makedonščine v slovenskem izobraževalnem sistemu, pri čemer se osredotoča predvsem na obdobje od leta 1991 do danes. Makedonščina je v slovenskem osnovnošolskem sistemu prisotna od šolskega leta 1993/94, a le v obliki dopolnilnega pouka na nekaterih šolah, čeprav je bil leta 2008 akreditiran tudi izbirni predmet Makedonščina, ki bi se lahko izvajal v zadnjih treh razredih devetletke. Pouka makedonskega jezika se ne izvaja na srednjih šolah (razen na nekaterih mednarodnih gimnazijah, a le za makedonske državljane), ampak le v visokošolskem izobraževanju od študijskega leta 1961/62. Prispevek vključuje tudi podatke o prisotnosti makedonščine v slovenskih medijih.

Ključne besede: makedonščina, izobraževalni sistem, dopolnilni pouk, študijski programi, tuji jeziki

Прилогот содржи информации за историјатот на изучувањето на македонскиот јазик во образовниот систем во Република Словенија, со фокус на периодот по 1991 година. Македонскиот јазик се изучува во неколку словенечки основни училишта од 1993/94 година како дополнителна настава, иако во 2008-та година е акредитиран и избран предмет Македонски јазик за VII, VIII и IX одделение. Во средните училишта се изучува само на некои меѓународни гимназии и само за македонски ученици, а во рамките на универзитетска настава сè од 1961/62 година. Во прилогот се даваат и податоци за (не)присутноста на македонскиот јазик во словенечките медиуми.

Клучни зборови: македонски јазик, образовен систем, дополнителна настава, студиски програми, странски јазици

This article deals with the history of teaching the Macedonian language in the Slovenian education system, focusing mainly on the period from 1991 to present. Macedonian has been present in the Slovenian elementary school system since the school year 1993–94, but only as a supplementary class at some schools. In 2008, a Macedonian language programme was accredited as an elective in the last three grades of primary education, but it has still not been offered in any school. Macedonian is not taught in secondary schools

(except for some international high schools, and only for Macedonian citizens), but it has been taught in higher education since the academic year 1961–62. The article also contains information on the presence of Macedonian in the Slovenian media.

Keywords: Macedonian language, education system, supplementary classes, study programmes, foreign languages

1 Makedonščina v slovenskem izobraževalnem sistemu

Makedonščina je bila eden od uradnih jezikov v bivši Jugoslaviji, vendar ni bila vključena v slovenski osnovnošolski (ali srednješolski) izobraževalni sistem kot poseben predmet kot na primer srbohrvaščina. Po osamosvojitvi Republike Slovenije in Republike Makedonije (danes Republika Severna Makedonija) leta 1991 ima makedonščina v Sloveniji status tujega jezika, tudi status priseljenskega jezika.¹

V slovenskem osnovnošolskem sistemu je makedonščina kot samostojen predmet redno prisotna od šolskega leta 1993/94 v obliki dopolnilnega pouka na nekaterih šolah, ki jih obiskujejo učenci, ki jim je makedonščina materni jezik ali pa je to materni jezik njihovih staršev. V šolskem letu 2018/19 je na primer dopolnilni pouk makedonskega jezika potekal na osnovnih šolah OŠ Livada v Ljubljani, OŠ Dragomirja Benčiča – Brkina v občini Hrpelje-Kozina, OŠ Milojke Štrukelj v Novi Gorici, OŠ Jakoba Aljaža v Kranju, OŠ Koper, OŠ dr. Bogomirja Magajne v Divači in OŠ Danila Lokarja v Ajdovščini; obiskovalo ga je šestdeset učencev. Dopolnilni pouk makedonščine se izvaja po letnem programu za dopolnilni pouk maternega jezika in kulturne dediščine Republike Severne Makedonije za izobraževanje otrok državljanov Republike Severne Makedonije v tujini (od 1. do 9. razreda).² Za uvedbo makedonščine v obliki dopolnilnega pouka so si prizadevali predvsem člani makedonskih kulturnih društev v Sloveniji (Dimitrovski 2014). Zveza makedonskih kulturnih društev si v okviru Zveze zvez kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti nekdanje SFRJ v Sloveniji (EXYUMAK) prizadeva tudi za ustavno in zakonsko ureditev statusa in kolektivnih pravic narodnih skupnosti nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji – Albancev, Bošnjakov, Črnogorcev, Makedoncev in Srbov (Dimitrievski 2018: 19), ki bi jim zagotovile boljše pogoje za uresničevanje kulturnih dejavnosti in negovanje maternih jezikov.

1 O statusu priseljenskih jezikov v Sloveniji do leta 2012 gl. Medvedšek in Bešter 2012.

2 Podatki iz poročila o delovanju dopolnilnega pouka v reviji *Makedonski zbor* 2 (2), 2018, 18.

Leta 2008 je bil akreditiran učni načrt za izbirni predmet Makedonščina (Subiotto in dr. 2008), ki bi se lahko izvajal v zadnjih treh razredih devetletke. To pomeni, da ima makedonščina v slovenskih osnovnih šolah tudi status izbirnega predmeta, ki ga šole lahko razpišejo za zainteresirane učence. Predmet se lahko izvaja tri leta po dve uri tedensko, skupaj 204 ure, učenci pa ga lahko izberejo tudi samo eno leto oziroma vsako leto posebej. Pri pripravi učnega načrta smo njegove avtorice upoštevale, da sta makedonščina in slovenščina sorodna (južnoslovanska) jezika in da je makedonščina eden od jezikov bivše skupne jugoslovanske države. Učni načrt, ki predvideva poučevanje makedonščine kot tujega jezika, vključuje tudi komunikacijsko-kontrastivni pristop, saj je posebna pozornost posvečena razlikam med makedonščino in slovenščino, kar pomeni, da lahko učenci z učenjem makedonščine hkrati izboljšajo tudi znanje slovenščine. Toda akreditirani izbirni predmet Makedonščina do sedaj še ni bil razpisan.

Makedonščina je torej v slovenskih osnovnih šolah formalno-pravno izbirni predmet, ki pa se ne izvaja, čeprav bi bil zaradi jezikovne sorodnosti s slovenščino, podobno kot drugi južnoslovanski jeziki, morda za učence zanimiv in bi si ga izbrali, če bi bil ponujen. Po drugi strani pa imamo v Sloveniji petindvajsetletno tradicijo poučevanja makedonščine v obliki dopolnilnega pouka za otroke makedonskih državljanov v tujini. Na tem mestu bi bilo dobro premisliti, ali bi bilo mogoče in smotno uskladiti učni načrt izbirnega predmeta (čeprav je zasnovan kot poučevanje tujega jezika) z učnim načrtom makedonščine kot dopolnilnega pouka za potomce makedonskih državljanov v tujini (čeprav je zasnovan kot poučevanje maternega jezika in kulturne dediščine), kar bi lahko v obliki izbirnega predmeta ponudili tako otrokom priseljencev kot ostalim zainteresiranim učencem.

V okviru srednješolskih programov se pouk makedonščine ne izvaja (niti v obliki dopolnilnega pouka) niti ni akreditirana kot učni predmet. Izvajal pa se je na nekaterih mednarodnih gimnazijah, na primer na II. Gimnaziji Maribor ali Gimnaziji Bežigrad, a le za makedonske državljanke, ki so opravljali maturitetni predmet iz književnosti v maternem jeziku. Tu pravzaprav ne gre za pouk jezika, temveč za obravnavo literarnih del, ki poteka v makedonščini (dijakovi materinščini).

Na slovenskih visokih šolah je (bilo) makedonščino mogoče študirati na Pedagoški akademiji v Mariboru (kasneje prestrukturirani v Pedagoško fakulteto),³ od leta

3 V biografskem zapisu v knjigi *Makedonistički pogledi* je navedeno, da je Dragi Stefanija petnajst let poučeval makedonščino tudi na Pedagoški akademiji v Mariboru (Stefanija 2016: 530), v posebni

2006 pa tudi na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru (kot izbirni lektorat v okviru programa Slovenski jezik in književnost) in na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer ima študij makedonskega jezika, literature in kulture najdaljšo tradicijo.

Lektorat makedonščine je na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani začel delovati v akademskem letu 1961/62 v okviru »katedre za sh. jezik in književnosti« (Toporišič 1970: 119). Prvi lektor makedonskega jezika na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani je bil Blaže Ristovski (1931–2018), ki pa je leta 1965 doktoriral in se odločil nadaljevati akademsko kariero v Skopju. Ristovski je bil imenovan za lektorja že 26. 10. 1960 (Toporišič 1970: 119), vendar je delovno mesto zasedel šele 1. 6. 1961.⁴ Ustanovitev lektorata makedonskega jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani je najbrž povezana s predhodno vzpostavitvijo lektorata slovenskega jezika na Filozofski fakulteti (danes Filološka fakulteta Blaže Koneski) Univerze sv. Cirila in Metoda v Skopju v študijskem letu 1959/60 na Oddelku za makedonski jezik in južnoslovanske jezike (Arizankovska 2019: 153) s predavateljico Bistrico Mirkulovsko. Leta 1967 je Ristovskega nasledil Dragi Stefanija (1933–2019) in pod njegovim vodstvom je leta 1984/85 lektorat prerasel v katedro za makedonski jezik in književnost, predmeti s področja makedonskega jezika (ki so poleg lektorskih vaj vključevali predavanja iz slovnice makedonskega jezika) in književnosti pa so postali obvezni del reformiranega študijskega programa Hrvaški, srbski, makedonski jezik in književnosti. Leta 2009 so ti predmeti postali del (prvo- in drugostopenjskega) programa Južnoslovanski študiji, akreditiranega po načelih bolonjske reforme. Predmeti s področja makedonistike so obvezni za vse študente, vpisane na ta program, nekateri (predvsem začetni in nadaljevalni lektorat makedonščine) pa so odprti tudi za druge študente Univerze v Ljubljani ali študente na študijskih izmenjavah.

Filozofska fakulteta od študijskega leta 2008/9 razpisuje tudi začetni tečaj makedonščine za zunanje udeležence, ki pa je bil zaradi manjšega zanimanja (pogosto se za tečaj zanima le en kandidat letno) doslej izveden le dvakrat. Udeleženci

številki *Revije za elementarno izobraževanje*, posvečeni petdesetletnici Univerze v Mariboru, pa da za študijsko leto 1984/85 »žal (pa) skupščina PIS za pedagoško usmeritev ni razpisala tudi visokošolskega študija srbohrvaškega/hrvaškosrbskega jezika s književnostmi z doslej uveljavljenimi vezavami« (Haramija 2011: 37), iz česar sklepam, da je tam pouk makedonščine potekal nekako med letoma 1968/99 in 1983/84, v študijskem letu 1993/94 pa je na tej instituciji predaval gostujoči predavatelj z zagrebške Filozofske fakultete Borislav Pavlovski.

4 Podatek iz njegove osebne mape, ki vsebuje tudi dve pismi, na podlagi katerih sklepam, da zaradi določenih zapletov službe ni mogel nastopiti prej.

začetnega tečaja makedonščine so bili poslovno povezani z Makedonijo ali pa je bila makedonščina materni jezik njihovih staršev in prijateljev.

Različne tečaje makedonščine na svojih spletnih straneh v Sloveniji ponuja veliko jezikovnih šol, vendar mi ni uspelo raziskati, na katerih jezikovnih šolah se tečaji dejansko izvajajo. Pridobila sem le nekaj podatkov od izvajalke tovrstnih tečajev, ki je poročala, da gre predvsem za individualne, večinoma štirideseturne tečaje za kandidate različnih poklicev, ki se makedonščine učijo, da bi izboljšali komunikacijo z makedonskimi poslovnimi partnerji ali s sorodniki in prijatelji iz Severne Makedonije.

2 Makedonščina v slovenskem medijskem prostoru

V slovenskem medijskem prostoru je makedonščina od leta 1991 prisotna le v skromnih odmerkih, in sicer v posameznih prispevkih v televizijski oddaji *Na Glas!* in radijski oddaji *Sami naši*. Oddaja *Na Glas!* Informativnega programa Televizije Slovenija spremlja življenja pripadnikov narodnih skupnosti z območja nekdanje Jugoslavije, ki živijo v Sloveniji, torej tudi Makedoncev. Gre za petnajstminutno oddajo, ki je na sporedu od januarja 2015 vsak drugi teden na prvem programu Televizije Slovenija.⁵ »Eden od ciljev oddaje je negovanje jezikov in kulturnega izročila narodnih skupnosti Albancev, Bošnjakov, Črnogorcev, Hrvatov, Makedoncev in Srbov v Sloveniji, zato v oddaji poleg slovenskega slišimo tudi jezike skupnosti,« je zapisal Izak Košir ob jubileju oddaje (stote po vrsti) v tedniku *Mladina*.⁶ Radijska oddaja *Sami naši* je polurna oddaja, ki je na sporedu prvega programa Radia Slovenije in je prav tako namenjena pripadnikom etničnih skupnosti s prostora nekdanje Jugoslavije.⁷ Tudi tu nekateri gostje govorijo makedonsko, ker pa gre za radijski medij, slišimo le nekaj sekund na začetku in na koncu njihovih izjav, sicer pa jih prekrije slovenski prevod.

V tiskanih medijih se makedonščina v Sloveniji pojavlja v glasilih makedonskih kulturnih društev, in sicer *Naše sonce*, ki ga v dveh številkah letno izdaja Makedonsko kulturno društvo Sv. Ciril in Metod iz Kranja, in *Makedonski zbor*, ki ga od leta 2017 enkrat letno izdaja Zveza makedonskih kulturnih društev Slovenije.

Kulturne prireditve, ki jih organizirajo makedonska kulturna društva, so večinoma dvojezične (v makedonščini in slovenščini). Makedonščino pa v slovenskem

5 Glej: <https://www.rtvsllo.si/porocila-za-javnost/informativna-oddaja-naglas/357415> (27. 5. 2019).

6 Glej: <https://www.mladina.si/193042/slovenija-kot-multikulturna-druzba/> (27. 5. 2019).

7 Glej: <https://radioprvi.rtvsllo.si/sami-nasi/?page=3> (27. 5. 2019).

javnem prostoru lahko slišimo tudi na literarnih in gledaliških festivalih (ob prevodih v slovenščino) in beremo v festivalskih zbornikih in dvo- ali večjezičnih knjižicah, v katerih se predstavljajo makedonske avtorice in avtorji. V obdobju od leta 2000 do 2018 je na primer v Sloveniji na literarnih festivalih (Vilenica, Slovenski dnevi knjige, Dnevi poezije in vina, Fabula, Lirikonfest, Slovanski most, Literodrom, Mlade rime, Revija v reviji), pisateljskih rezidencah in na prireditvi Prešernovo oro⁸ nastopilo triinštirideset makedonskih literarnih umetnic in umetnikov. V tem obdobju je izšlo okrog dvajset samostojnih knjižnih prevodov njihovih del (Subiotto 2019: 13), skoraj vsi pa so svoja dela objavili v festivalskih zbornikih, literarnih revijah ali na spletnih portalih.

3 Zaključek

Makedonščina je v slovenskem izobraževalnem prostoru od leta 1991 prisotna kot priseljenski jezik (v okviru dopolnilnega pouka za otroke makedonskih državljanov na nekaterih osnovnih šolah) in kot tuji jezik (v obliki akreditiranega, a ne izvajanega izbirnega predmeta Makedonščina za zadnje tri razrede osnovne šole ter v okviru obveznih in/ali izbirnih predmetov na univerzitetnih študijskih programih na Filozofski fakulteti v Ljubljani in na Filozofski fakulteti v Mariboru). V medijskem prostoru lahko makedonščino v skromnih odmerkih slišimo na nacionalni televiziji in radiu v oddajah, namenjenih predvsem pripadnikom etničnih skupnosti s prostora nekdanje Jugoslavije, na kulturnih prireditvah makedonskih kulturnih društev ter na literarnih festivalih, na katerih nastopajo makedonski literarni umetniki. Makedonščino lahko beremo v glasilih in drugih publikacijah makedonskih kulturnih društev, festivalskih zbornikih in dvo- ali večjezičnih publikacijah, ki promovirajo literarno ustvarjanje priseljencev v maternih jezikih. Če bi se uresničila prizadevanja Zveze zvez kulturnih društev konstitutivnih narodov in narodnosti nekdanje SFRJ v Sloveniji za ustavno in zakonsko ureditev statusa in kolektivnih pravic narodnih skupnosti nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji, s katero bi bili priznani kot manjšinske narodne skupnosti, bi se utrdil tudi položaj makedonščine kot priseljskega jezika, predvsem na področju izobraževanja in kulture.

V prihodnje bi bilo zanimivo raziskati ponudbo in zanimanje za učenje makedonščine na slovenskih jezikovnih šolah, potrebo po tem jeziku v gospodarstvu, izkušnje sodnih prevajalcev in tolmačev itd.

8 Prireditev organizira Makedonsko kulturno društvo Sv. Ciril in Metod iz Kranja.

Literatura

- Arizankovska, Lidija (2019). Slovenistikata vo univerzitetските studiski programi na Filološkiot fakultet »Blaže Koneski« pri UKIM. *Bolgarija – Makedonija – Slovenija: medkulturni dialogi v 21. stoletju* (ur. L. Dimitrov, N. Subiotto). Sofija: Nacionalno izdatelstvo za obrazovanje i nauka »Az-buki«. 153–161.
- Bucik, Valentin in dr. (ur.) (2009). *Zbornik Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani 1919–2009*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Dimitrievski, Ilija (2014). Ob 10-letnici delovanja EXYUMAK in Makedonci v Sloveniji. *Kdo so narodne manjšine v Sloveniji* (ur. V. Kržišnik-Bukić). Ljubljana: Zveza zvez kulturnih društev narodov in narodnosti nekdanje SFRJ v Sloveniji. 15–24.
- Dimitrievski, Ilija (2018). Od deklaracije do zakona o uresničevanju kulturnih pravic narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji. *Makedonski zbor 2* (2). 19–21.
- Dimitrovski, Krste (ur.) (2014). *Dvajset let dopolnilnega pouka makedonščine v Sloveniji*. Ljubljana: Zveza makedonskih kulturnih društev.
- Haramija, Dragica (ur.) (2011). 50 let Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta. *Revija za elementarno izobraževanje, letn. 4, posebna številka*. Maribor: Založba PEF, Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru. <https://pef.um.si/content/O%20fakulteti/Zbornik_50let_PEF.pdf> (10. 1. 2019).
- Kržišnik-Bukić, Vera (ur.) (2014). *Kdo so narodne manjšine v Sloveniji*. Ljubljana: Zveza zvez kulturnih društev narodov in narodnosti nekdanje SFRJ v Sloveniji.
- Medvedšek, Mojca; Bešter, Romana (2012). Položaj priseljskih jezikov v Sloveniji. *Jezik in slovstvo 57* (3–4). 5–27. <<http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MFJ38ZFO/a3f8c843-ec1c-490f-a524-9910622c68a4/PDF>> (27. 9. 2019).
- Mohorič, Vesna (2014). *Makedonski jezik v Sloveniji: diplomsko delo*. Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Stefanija, Dragi (2016). *Makedonistički pogledi*. Ohrid: NU Zavod za zaščita na spomenicite na kulturata i Naroden muzej.
- Subiotto, Namita; Arizankovska, Lidija; Dolžan, Sonja (2008). *Učni načrt, Izbirni predmet: program osnovnošolskega izobraževanja, Makedonščina*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. <http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_izbirni/Makedonscina.pdf> (27. 9. 2019).
- Subiotto, Namita (2014). Makedonski jezik v slovenskem visokem šolstvu in perspektive za pouk makedonščine v osnovnih šolah. *Dvajset let dopolnilnega pouka makedonščine v Sloveniji* (ur. K. Dimitrovski). Ljubljana: Zveza makedonskih kulturnih društev. 47–51.

Toporišič, Jože (1970). Petdeset let jezikoslovne slavistike na ljubljanski Filozofski fakulteti. *Jezik in slovnost* 15 (15). 113–121. <<https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-JCYEGKR0/9af8a7e7-9179-4e7c-ade6-ac53f761375d/PDF>> (27. 9. 2019).

Subiotto, Namita (2019). Gostovanja bolgarskih in makedonskih literarnih umetnikov v Sloveniji med letoma 2000 in 2018. *Bolgarija – Makedonija – Slovenija: medkulturni dialogi v 21. stoletju* (ur. L. Dimitrov, N. Subiotto). Sofija: Nacionalno izdatelstvo za obrazovanje i naauka »Az-buki«. 6–15.